

PAMIĘCI MGR. EUGENIUSZA „GWIDONA” WILGOCKIEGO

W dniu 20 grudnia 2004 r. odszedł od nas, po długiej i ciężkiej chorobie, mgr Eugeniusz Wilgocki, archeolog, badacz średniowiecznego Szczecina i Pomorza Zachodniego, znakomity organizator życia naukowego Szczecina, prezes Oddziału Szczecińskiego Stowarzyszenia Naukowego Archeologów Polskich, absolwent Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Urodził się 6 września 1952 r. w Krotoszynie. Tam ukończył szkołę podstawową (1959–1967), a następnie Liceum Ogólnokształcące im. Hugona Kołłątaja (1967–1971). Już wtedy licealni koledzy Jego prawdziwe imię Eugeniusz zastąpili „Gwidonem”. Stało się ono później jedynym Jego imieniem.

W szkole średniej zaczął interesować się archeologią. Uczestniczył w wykopaliskach na osadzie wczesnośredniowiecznej w Piaskach, gm. Boszkowo, prowadzonych przez dr. Dionizego Kosińskiego z Krotoszyna. Konsekwencją młodzieńczych zainteresowań były studia z zakresu archeologii podjęte w Instytucie Praehistorii (dawn. Katedry Archeologii) Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (1971–1976). W czasie studiów uczestniczył w badaniach na Pomorzu prowadzonych przez Ekspedycję Koszalińską UAM działającą pod auspicjami prof. dr. hab. Jana Żaka (Dębczyno, Rogowo, Kowalki, pow. Białogard). Przez wiele lat należał do grona najbliższych Profesorowi studentów-współpracowników. Niemal przez całe studia był także zaangażowany przy weryfikacji pomorskich grodzisk wczesnośredniowiecznych prowadzonej przez doc. dr. Jerzego Olczaka i dr. Kazimierza Siuchnińskiego z UAM. Zapraszano Go do badań na Kujawach i w Wielkopolsce.

Należał do osób bardzo widocznych w życiu studenckim. W akademiku Gwidona znali wszyscy, był duszą towarzystwa. Działał w Kole Naukowym Studentów Archeologii. Reprezentował Koło na międzynarodowej sesji studenckiej w Tešeticach (Morawy) pt. „Osadnictwo w pradziejach”, zorganizowanej przez Uniwersytet w Brnie (1974). Współorganizował z kolegami z Koła Naukowego ratunkowe wykopaliska na cmentarzysku ludności kultury łużyckiej w Nadziejewie, pow. Środa Wlkp., i na osadzie neolitycznej w Krystynkach, pow. Rawicz. Przez całe studia pełnił funkcję starosty roku, będąc osobą wyjątkowo odpowiedzialną. To On pamiętał o terminach składania przez kolegów podań o stypendia, to On pilnował indeksów, załatwiał za kolegów różne ich sprawy. Na studiach poznał Alicję, z domu Paszkowską, z którą 26 kwietnia 1975 r.

zawarł związek małżeński. Późną jesienią tego samego roku na świat przyszedł ich syn Kamil, a w 1983 r. córka Ola.

Pracę magisterską pt. *Wczesnośredniowieczne osadnictwo w dorzeczu Mogilicy* napisał pod kierunkiem prof. dr. hab. Jana Żaka, recenzentem był doc. dr Jerzy Olczak.

Po studiach przeniósł się do Szczecina, gdzie z dniem 1 czerwca 1976 r. podjął pracę w Państwowej Pracowni Konserwacji Zabytków, po reorganizacji funkcjonującej pod nazwą Pracowni Konserwacji Zabytków Spółka z o.o., a następnie Pracowni Konserwacji Zabytków – Zespoły Projektowo-Konserwatorskie Spółka z o.o. Od 1 lipca 1994 r. został jej kierownikiem. Od 1 marca 1997 r. działa ona już jako Pracownia Archeologiczna przy Zamku Księżąt Pomorskich, którą kierował do 1 kwietnia 2004 r. Od tego dnia, z uwagi na stan zdrowia, zatrudnił się na pół etatu, a od dnia 8 października 2004 r. przeszedł na rentę. Współpracował z Regionalnym Ośrodkiem Studiów i Ochrony Środowiska Kulturowego w Szczecinie, później działającym pod nazwą Regionalny Ośrodek Studiów i Ochrony Środowiska Kulturowego (2 stycznia 1997 r. – 19 grudnia 2003 r.). W 1990 r. ukończył studium podyplomowe na Politechnice Warszawskiej z zakresu „konserwacja zabytków”.

Z archeologami ze szczecińskiej pracowni konserwacji zabytków uczestniczył w wielu badaniach wykopaliskowych prowadzonych w kraju i zagranicą. Wyjątkowo wysoki poziom naukowy, jaki reprezentowali szczecińscy archeolodzy, spowodował, że miał On okazję czerpać wiedzę z najlepszych źródeł. Później, kiedy nadszedł czas samodzielnego już kierowania tą placówką, w znakomity sposób ją udoskonalał z kolegami, którzy obecnie w niej pozostali. Do ważniejszych badań, w których Gwidon uczestniczył, należą prace poprzedzające wielkie inwestycje budowlane w Jeziorsku, Tądowie i Wyłazłowie, pow. Sieradz (1976–1980). Ich efektem był artykuł Gwidona o późnorzymskim piecu garncarskim z Tądowie (Wilgocki 1995b). Inny charakter miały badania prowadzone przy inwestycjach budowlanych powstających w obrębie średniowiecznych i wczesnonowożytnych aglomeracji miejskich w Kołobrzegu, Koszalinie, Kostrzynie nad Odrą, Lipianach, Chojnie, Darłowie, Pyrzycach i Wieleniu. Wyniki wielu z nich, które przygotowywał do druku samodzielnie lub z zespołem, w zasadniczy sposób zmieniły podstawę źródłową wiedzy o Pomorzu Zachodnim w średniowieczu i w czasach wczesnonowożytnych.

Szczególne miejsce w życiu Gwidona zajmowała akcja badawcza prowadzona w latach 1986–2002 na szczecińskim Podzamczu. Poświęcił jej wiele swoich sił. Zmagał się tam, razem z dr. Eugeniuszem Cnotliwym – pierwszym swoim kierownikiem, a także swoim mistrzem, którego cenił w sposób szczególny – nie tylko z trudnościami archeologicznymi, ale przede wszystkim administracyjnymi, wynikającymi niekiedy z braku zrozumienia potrzeby zabezpieczenia dawnych nawarstwień osadniczych. Stąd też, chcąc zwrócić uwagę wszystkich na badania prowadzone na Podzamczu, organizował tam, jak ją nazywał, uroczystość rozpoczęcia sezonu wykopaliskowego w Szczecinie. A na Podzamczu natrafiono na wyjątkowo bogate pozostałości po dawnym Szczecinie z okresu od X w. po XVI w. Wyniki tych prac są obecnie opracowywane. Gwidon, poza pozostawionymi maszynopisami opracowań niektórych kwartałów Podzamcza, był

autorem lub współautorem artykułów o unikatowych tamtejszych znaleziskach, jakim był drewniany posążek z XII w. oraz skarb monet księcia Bogusława I z 1180–1182 r. (Wilgocki 1995a; Cnotliwy, Pawłowski, Wilgocki 1993).

Innym nurtem, w który zaangażował się Gwidon, były weryfikacje grodzisk wczesnośredniowiecznych położonych na pograniczu Wielkopolski i Pomorza. Wyniki wielu z nich znalazły odzwierciedlenie w Jego artykułach. Uwagę zwracają badania prowadzone na grodziskach w Miasteczku Krajeńskim i Wolsku, gm. Białośliwie, z drugiej połowy X–XII w., będące ważnym, słabo dotychczas poznanym elementem w procesie rozwoju kontaktów między Pomorzem a Wielkopolską (Wilgocki 1995c; Cnotliwy, Rogosz, Wilgocki 1993).

Wiele uwagi poświęcał badaniom także *stricte* ratowniczym, które dostarczały niekiedy znalezisk wyjątkowych. Do takich należy niewątpliwie romańska misa brązowa z XII w. pochodząca z osady w Nowym Objezierzu, gm. Krzęcin, którą z wielką erudycją przygotował do publikacji (Wilgocki 2004).

Okazjonalnie angażował się w wykopaliska prowadzone poza Polską, a mianowicie w Prilepie (Macedonia: 1981–1987) i w Rydze (Łotwa: 1988–1989).

Gwidon napisał 26 artykułów o problematyce głównie pomorskiego średniowiecza, rzadziej kultury łużyckiej i przeworskiej; w druku znajdują się dwa dalsze. Pisał hasła do *Encyklopedii Szczecina*. Sporządzał notatki publikowane w „Informatorze Archeologicznym” (Kraków – Warszawa 2002). Był współautorem monografii *Krajobraz kulturowy Polski. Województwo zachodniopomorskie*. Pozostawił opracowania w formie maszynopisu dotyczące wielu badań prowadzonych przez szczecińską pracownię konserwacji zabytków. Przygotowywał artykuł do księgi pamiątkowej doc. Kazimierza Siuchnińskiego z UAM w Poznaniu, z którym łączyły Go szczególne więzi. Nie zdążył już.

Trudno wyobrazić sobie Stowarzyszenie Naukowe Archeologów Polskich (dalej: SNAP) bez Gwidona. Poświęcił mu wiele czasu. Należał do grupy założycieli SNAP (1989), był wybierany do różnych komisji w Zarządzie Głównym tego towarzystwa. Zawsze z wielką uwagą słuchano Jego uwag. Nie pozostawał obojętny na problemy środowiska archeologicznego. Dawał temu wyraz, niekiedy w sposób emocjonalny, na wielu spotkaniach. Wystarczy wspomnieć poznańską dyskusję o „Izbach Archeologicznych” (2002), podczas której początkowo opowiadał się za jej powołaniem, później stał się jej przeciwnikiem. Ta zmiana odzwierciedla jedną z ważniejszych cech Gwidona: zdecydowanie obstawał przy swoich racjach, ale umiał akceptować także argumenty innych. Był wieloletnim prezesem oddziału szczecińskiego (1989–2001; 2004 – do chwili śmierci). Za Jego kadencji oddział ten, należący do najprężniej działających, wydał księgi pamiątkowe o archeologach szczecińskich (*Instantia est Mater Doctrinae; Res et Fontes*), zainicjował serię wydawniczą „Acta Archaeologica Pomoranica”. Publikowano w nich materiały z sesji archeologicznych organizowanych przez środowisko szczecińskie. Osiągnięciem były sesje zatytułowane „50 lat archeologii polskiej na Pomorzu Zachodnim” (1996) oraz „Konserwatorskie badania archeologiczne w Polsce i w Niemczech – stan prawny, problematyka, osiągnięcia” (1999), komplementowane w Polsce i za granicą.

Szczecin bez Gwidona, przynajmniej dla Jego najbliższych, jest już innym miastem. Serdeczność, z jaką witał każdego przyjeżdżającego, była ujmująca. Pozostawiał wtedy swoje sprawy, poświęcał czas innym. Nigdy nie oczekiwał czegoś w zamian. Emanował od Niego optymizm, planował przyszłość nawet wtedy, gdy zdawał sobie sprawę ze stanu swojego zdrowia. Był już bardzo chory, ale odwiedził nas jeszcze w lipcu 2004 r. na wykopaliskach w Rosku. Wypytywał o wszystkie ważne i mniej ważne sprawy. Później uświadomiliśmy sobie, że był to Jego ostatni pobyt na wykopaliskach. Zmarł w Krotoszynie, w swoim rodzinnym mieście, który nigdy nie pozostał Mu obojętny. Pochowany został na Cmentarzu Centralnym w Szczecinie.

BIBLIOGRAFIA

- Cnotliwy E., Pawłowski M., Wilgocki E.
 1994 *Skarb denarów księcia Bogusława I z lat 1180–1182 znalezione na Podzamczu w Szczecinie* [Zus.: Denarschatz des Herzogs Boguslaw I aus den Jahren 1180–1182 vorgefunden während der archäologischen Forschungen in der Vorburg Szczecin], „Materiały Zachodniopomorskie” t. 39, s. 121–134.
- Cnotliwy E., Rogosz R., Wilgocki E.
 1993 *Grodzisko stożkowane w Smogulcu, gm. Golańcz, woj. Piła w świetle badań weryfikacyjnych* [Zus.: Der Turmhügel in Smogulec, Gemeinde Golańcz, Woiwodschaft Piła im Lichte der Verifikationsgrabungen], „Slavia Antiqua” t. XXXIV, s. 141–205.
- Dworaczyk M., Kowalski K., Wilgocki E. (red.)
 1999 *Acta Archaeologica Pomoranica*, t. 2, Szczecin.
- Dworaczyk M., Krajewski P., Porzeziński P., Słowiński S., Wilgocki E. (red.)
 1998 *Acta Archeologica Pomoranica* t. 1, Szczecin.
- Wilgocki E.
 1995a *Drewniany posążek ze szczecińskiego Podzamcza* [Sum.: A Wooden Figure from Szczecin – Podzamcze], „Przegląd Archeologiczny” t. 43, s. 187–190.
 1995b *Piec garncarski z okresu wpływów rzymskich na osadzie kultury przeworskiej w Tądowie Dolnym (st. 7), gm. Jeziorsko, woj. Sieradz* [Sum.: A Pottery Kiln of the Roman Period at a Przeworsk Culture Settlement at Tądów Dolny, Site 7, Province of Sieradz], „Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi”, Seria Archeologiczna nr 37–38, s. 251–263.
 1995c *Wyniki badań weryfikacyjnych grodzisk wczesnośredniowiecznych w Miasteczku Krajeńskim i Wolsku w województwie pilskim* [Zus.: Ergebnisse der Verifikationsforschungen an frühmittelalterlichen Burgen in Miasteczko Krajeńskie und Wolsko, Woiwodschaft Piła], „Materiały Zachodniopomorskie” t. XXI, s. 173–224.
 2004 *Sceny mitologiczne na romańskiej misie z Nowego Objezierza* [Zus.: Mythologische Darstellungen auf einem romanischen Schüssel aus Nowe Objezierze], (w:) *Terra Transoderana*, Szczecin, s. 189–202.
- Wilgocki E., Dworaczyk M., Galiński T., Kowalski K., Słowiński S. (red.)
 2003 *Res et Fontes. Księga jubileuszowa dr. Eugeniusza Cnotliwego*, Szczecin.
- Wilgocki E., Dworaczyk M., Kowalski K., Porzeziński A., Słowiński S. (red.)
 2001 *Instantia est Mater Doctrinae. Księga jubileuszowa prof. dr. hab. Władysława Filipowiaka*, Szczecin.
- Wilgocki E., Krajewski P. (red.)
 1996 *50 lat archeologii polskiej na Pomorzu Zachodnim*, Szczecin.